

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет технології зерна і зернового бізнесу
Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
Освітня програма «Міжнародна торгівля зерном»
Кафедра управління бізнесом

ДО ЗАХИСТУ:

Завідувач кафедри
управління бізнесом
д.е.н., проф. Басюркіна Н.Й.

(підпис)

“ ____ ” грудня 2022 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

Тема: «Стратегія розвитку міжнародної торгівлі зерном України до 2025 року»

Керівник: _____ д.е.н., проф. Басюркіна Н. Й.

Студент: _____ Пакуленко О.В.

Одеса 2022 р.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти і науки,
Молоді та спорту України
29 березня 2012 року №384

Форма № Н-9.01

Одеський національний технологічний університет

Навчально-науковий інститут прикладної економіки та менеджменту ім. Г.Е. Вейнштейна
Факультет технології зерна і зернового бізнесу
Кафедра управління бізнесом
Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр
Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
Освітня програма «Міжнародна торгівля зерном»

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Завідувач кафедри
управління бізнесом
д.е.н., проф. Басюркіна Н.Й.

19 листопада 2021 р.

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу студентів
Пакуленко Ользі Василівні

1. Тема роботи: «Стратегія розвитку міжнародної торгівлі зерном України до 2025 року»; керівник роботи д.е.н., проф. Басюркіна Н. Й. затверджені наказом по університету від 19.11.2021 р. № 961-03.
2. Строк подання студентом закінченої роботи 29 листопада 2022 р.
3. Вихідні дані до роботи: міжнародні та українські законодавчі акти, наукові видання зарубіжних та українських авторів, методичні вказівки кафедри управління бізнесом ОНАХТ, прогнози та експертні оцінки, опубліковані в ЗМІ, аналітичні дослідження ринку елеваторних послуг тощо.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які необхідно розробити):
 - 4.1. Вступ
 - 4.2. Структурно-динамічні тенденції функціонування ринку зерна
 - 4.3. Особливості функціонування аграрного сектору України в умовах війни
 - 4.4. Стратегія розвитку міжнародної торгівлі
 - 4.5. Техніко-економічна характеристика підприємства
 - 4.6. Стратегічний аналіз діяльності підприємства
 - 4.7. Інвестиційна привабливість проєкту реального інвестування
 - 4.8. Висновок
5. Перелік графічного та ілюстративного матеріалу:

Таблиця 1.1. Динаміка виробництва зернових культур у світі.

Таблиця 1.2. Динаміка виробництва зернових культур в світі в 2000-2020 рр., млн. т.

Рис. 1.1. Структура виробництва зернових культур по країнах світу, %.

Таблиця 1.3. Аналіз світового ринку зерна, млн. т.

Таблиця 1.4. Тенденції світового ринку пшениці, млн. т.

Рис. 1.2. Рейтинг світових експортерів пшениці, %.

Рис. 1.3. Рейтинг країн-імпортерів пшениці, %.

Таблиця 1.5. Тенденції світового ринку кукурудзи, млн. т.

Рис. 1.4. Рейтинг світових експортерів кукурудзи, %.

Рис. 1.5. Рейтинг країн-імпортерів кукурудзи за 2020 рік.

Таблиця 1.6. Тенденції світового ринку ячменю, млн. т.

Рис. 1.6. Рейтинг світових експортерів ячменю за 2020 рік.

Рис. 1.7. Рейтинг країн-імпортерів ячменю за 2020 рік.

Рис. 1.8. Структура використання земельних угідь України.

Рис. 1.9. Структура використання сільськогосподарських земель в Україні, млн.га.

Рис. 1.10. Динаміка уточнених посівних площ зернових культур України, млн.га.

Рис. 1.11. Динаміка валового збору та урожайності в Україні

Таблиця 1.7. Динаміка середніх цін від реалізації зернових культур в Україні, за період 2010-2021 рр.

Рис. 1.12. Динаміка рентабельності зернових культур в Україні, 2010-2019 рр.

Таблиця 1.8. Співвідношення експорту зернових культур до виробництва, споживання та реалізації.

Таблиця 1.9. Динаміка середніх цін реалізації та рівень рентабельності в Україні.

Рис. 2.1. Карта України із позначенням окупованих територій.

Рис. 2.2. Труднощі із постачанням основних ресурсів.

Рис. 3.1. Сучасні проблеми міжнародної торгівлі сільськогосподарськими товарами.

Рис. 3.2. Вартість експорту продуктів харчування України.

Рис. 5.1. Динаміка чисельності населення України, млн. осіб.

Таблиця 5.1. Міграції населення України.

Рис. 5.2. Індекс споживчих цін (індекс інфляції) в Україні.

Рис. 5.3. Структура місткості ринку елеваторного ринку в Україні.

Рис. 5.4. Карта елеваторів України

Таблиця 5.2. Рейтинг областей за наявністю елеваторних потужностей.

Рис. 5.5. Елеваторні потужності України після 24 лютого

Рис. 5.6. Рейтинг компаній відносно елеваторних потужностей в Україні.

Рис. 5.7. Рейтинг компаній відносно елеваторних потужностей в Запорізькій області.

Таблиця 5.3. Види економічної діяльності агропромислових підприємств в Україні

Рис. 5.8. Динаміка змінення розмірів посівних площ фермерських господарств в Україні.

Рис. 5.9. Структура виробництва сільськогосподарської продукції фермерськими господарствами в Україні у 2020 році.

Рис. 5.10. Динаміка економічної ефективності виробництва сільськогосподарських культур фермерськими господарствами.

Рис. 5.11. Динаміка виробництва зернових культур в Запорізькій області у період 2017-2021 рр.

Таблиця 5.4. Екологічні наслідки проєкту.

Таблиця 5.5. Визначення ключових напрямків підприємства.

Таблиця 5.6. Цільовий ринок елеваторних потужностей у Запорізькій області.

Таблиця 5.7. Переваги та недоліки перед конкурентами.

Таблиця 5.8. Сільськогосподарські підприємства досліджуваного району.

Таблиця 5.9. Тарифи для надання конкурентів.

Таблиця 5.10. Планування маркетингової діяльності.

Таблиця 6.1. Площі та середня урожайність всіх культур, які вирощують в регіоні, станом на 2020 рік

Таблиця 6.2. Річний потенціал заготівель всіх культур в Запорізькій області у 2022 році.

Таблиця 6.3. Дані для розрахунку потрібної сумарної місткості зерносховищ у Запорізькій області у 2022 році, тис. тонн

Таблиця 6.4. Вихідні дані для розробки проєкту будівництва заготівельного елеватора.

Таблиця 6.5. Структура персоналу і чисельність працівників.

Таблиця 6.6. Тарифи на обробку зернових вантажів.

Таблиця 6.7. Обсяги реалізації послуг підприємства.

Таблиця 6.8. Розрахунок собівартості робіт та послуг.

Таблиця 6.9. Умови фінансування кредиту в ПАТ «КРЕДІ АГРІГОЛЬ БАНК».

Таблиця 6.10. Графік погашення кредиту в ПАТ «КРЕДІ АГРІГОЛЬ БАНК», грн.

Таблиця 6.11. Оцінка ефективності проєкту.

Таблиця 6.12. Основні техніко-економічні показники проєкту будівництва нового міні-елеватору

6. Дата видачі завдання – 19 листопада 2021 р.

Керівник _____ д.е.н., проф. Басюркіна Н. Й.

Завдання прийняв до виконання _____ Пакуленко О.В.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи
-------	-------------------------------	--------------------------------

1.	Обробка зібраних даних виробничо-господарської практики	11.09.2021 – до 19.11.2021р.
2.	Робота з статистичною інформацією та науковими довідниками для написання першого розділу кваліфікаційної роботи	20.11.21 р.– 17.12.21 р.
3.	Проведення аналізу аграрного сектору України на основі статистичних даних для написання другого розділу	20.12.21 р. – 17.01.22 р.
4.	Діагностика зовнішньої діяльності України для формування міжнародної стратегії розвитку торгівлі на ринку зерна	18.01.22 р. – 22.05.22 р.
5.	Надати характеристику майбутнього проєкту	25.05.22 р. – 16.06.22 р.
6.	Виконати стратегічний аналіз діяльності проєкту	23.06.22 р. – 04.09.22 р.
7.	Провести розрахунки щодо інвестиційної привабливості проєкту	05.09.22 р. – 28.10.22 р.
8.	Оформити роботу відповідно до вимог, передбачених методичними вказівками	31.10.22 р. – 28.11.22 р.

Керівник _____ д.е.н., проф. Басюркіна Н. Й.

Студент _____ Пакуленко О.В.

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна магістерська робота містить 132 сторінки, 31 таблицю, 27 рисунків, список літератури з 49 найменуваннями, 5 додатків.

Метою роботи є проведення розгорнутого аналізу кон'єктури світового та вітчизняного ринку зерна та обґрунтування перспектив розвитку зернового сектора України через інвестиційну привабливість проєкту будівництва міні-елеватора.

Об'єктом аналізу та дослідження є економічні відносини між суб'єктами зернового господарства, зокрема структур з виробництва та реалізації зернових культур та надання елеваторних послуг.

Завданнями роботи передбачено:

- Аналіз тенденцій розвитку світового та вітчизняного ринку зерна;
- Дослідження експортної політики України на ринку зерна та сформулювати стратегію міжнародної торгівлі зерном;
- Дослідження кон'єктури ринку зерна у Запорізькій області;
- Проведення стратегічного аналізу проєкту;
- Оцінка економічної ефективності створення та діяльності підприємства з надання елеваторних послуг у Запорізькій області.

В якості предмету дослідження обрано теоретичні, методологічні аспекти розвитку світового та українського ринку зерна; питання оцінки та обґрунтування інвестиційної привабливості підприємств з надання елеваторних послуг в Україні, зокрема в Запорізькій області.

За результатами роботи сформульовано висновки щодо економічного стану ринку елеваторних послуг та визначено доцільність нарощування елеваторних потужностей у Запорізькій області.

Отримані результати можуть бути використанні для будівництва міні-елеваторів фермерськими господарствами.

Рік виконання роботи – 2022

Рік захисту роботи – 2022

SUMMARY

Theirs contains 132 pages, 31 tables, 27 figures, list of references of 49 titles, 5 appendices.

The aim of the work is to conduct a detailed analysis of the global and domestic grain market and to substantiate the prospects for the development of the grain sector of Ukraine due to the investment attractiveness of the mini-elevator construction project.

The object of analysis and research is the economic relations between the subjects of grain management, in particular the structures for the production and sale of cereals and the provision of elevator services.

The task of work are:

- analysis of trends in the world and domestic grain market;
- research of Ukraine's export policy on the grain market and form a strategy for international grain trade;
- research of the grain market situation in Zaporizhzhia region;
- conduct a strategic analysis of the project;
- assessment of the economic efficiency of the establishment and operation of the enterprise for the provision of elevator services in the Zaporizhzhia region.

As the **subject** of the study, the theoretical and methodological aspects of the development of the world and Ukrainian grain market; the issues of evaluation and substantiation of investment appeal of the enterprises on rendering of elevator services in Ukraine and in the Zaporizhzhia area are chosen.

Following to the results of the work, conclusions are formulated on the economic condition of the market of elevator services and the expediency of increasing elevator capacities in Poltava region was determined.

The results can be used for the construction of mini-elevators for farms.

Year of performance – 2022

Year of implementation – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	17
РОЗДІЛ 1 СТРУКТУРНО-ДИНАМІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ЗЕРНА.....	20
1.1. Сучасний стан розвитку світового ринку зернових культур	20
1.2. Місце України на світовому ринку зерна	35
1.3. Оцінка стану експортного потенціалу України.	41
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	46
РОЗДІЛ 3 СТРАТЕГІЯ МІЖНОРОДНОГО РОЗВИТКУ ТОРГІВЛІ.....	52
РОЗДІЛ 4 ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБ’ЄКТА ДОСЛІДЖЕННЯ	59
РОЗДІЛ 5 СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	64
5.1. Діагностика зовнішнього середовища підприємства	64
5.2. Аналіз внутрішніх факторів, що впливають на організацію проєкту.....	86
5.3. Розробка стратегії розвитку	90
РОЗДІЛ 6 ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ПРОЄКТУ РЕАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ	98
6.1. Техніко-економічне обґрунтування проєкту будівництва міні-елеватора... 98	
6.2. Техніко-економічні показники проєкту будівництва нового елеватора	102
ВИСНОВОК	114
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	119
ДОДАТКИ	124

ВСТУП

Актуальність теми. Зберігання та раціональне вживання вирощеного врожаю зернових культур, одержання максимальної кількості виробів із сировини є одним із важливих завдань, які стоять перед державою.

Складовою частиною раціону харчування населення є зерно, зокрема продукти його переробки (хліб, крупа, макаронні та інші борошняні вироби). Дослідження споживання продуктів харчування у світі доводить, що близько 55% білків, 70% вуглеводів та 15% жирів припадає на частку зерна. До того ж, вони представляють собою важливий кормовий засіб і, в певній мірі, є технічною сировиною.

Основними джерелами грошових надходжень в Україні є і будуть зернові культури. В сучасних умовах зерновий ринок України представляє собою систему торгівлі продовольчим, фуражним та насіннєвим зерном, а також зерном для технічної переробки, що має значні відмінності у якості. Впродовж тривалого часу Україна за обсягами виробництва зернових культур на душу населення відносилась до десятки лідерів з поміж країн світу. Сучасний етап розвитку ринку зернових в країні характеризується тенденціями випередження темпів вирощування зерна над темпами розвитку внутрішнього ринку. В останні роки значної актуальності набирає виробництво належної кількості зерна не тільки для задоволення внутрішніх потреб країни, але й для закріплення значних позицій на світовому ринку.

На сьогодні весь світ стоїть на початковій стадії продовольчої кризи, яка впливатиме на кожену країну та на населення в цілому. Проблеми продовольчої безпеки у світі, були спричинені в більшій мірі через зменшення участі України на світовій арені продовольства, у зв'язку із вторгненням Росії.

Попри те що, Україна в останні роки знаходилася в п'ятірці світових лідерів експорту сільськогосподарської продукції, наявна модель агропромислового комплексу показала свою значну вразливість до такого фактору як війна.

Функціонування вітчизняного ринку зерна має характерні проблеми, зокрема зростання темпів виробництва зерна, мають не тільки економічне, але й політичне та соціальне значення. Як наслідок постає необхідність детального аналізу причин появи кризових явищ на зерновому ринку, підготовка системи заходів, направлених на їх збалансований розвиток та забезпечення конкурентоспроможності у світі.

Сприятливі кліматичні умови формують основу для розвитку потужного зернового сектора в агропромисловому комплексі України. Позиція України на міжнародній арені є свідченням малої країни в міжнародній торгівлі: ціни на зернові співзалежні з міжнародним зерновим ринком, внутрішній зерновий ринок швидко сприймає всі коливання, які відбуваються на світовому ринку. Зберігання представлене завершальною стадією виробництва зерна, яке в ході здійснення власних процесів визначає особливості зернової маси як об'єкта зберігання, а також вплив фізичних, хімічних та біологічних факторів на стан зерна. Зберігання зерна потребує потужної матеріально-технічної бази та фахівців, які мають достатні знання та досвід роботи в даній сфері. [1]

Основним напрямком розвитку виробництва, якого прагне весь світ є автоматизації виробничих процесів. Запровадження сучасних інформаційних технологій та нових розробок у сфері промислової автоматизації підприємств зберігання і переробки зерна здійснює вагомий вплив на підвищення ефективності керування та збільшення конкурентоспроможності підприємств даної галузі в цілому.

Зберігання і переробка зерна є складним, енергоємним процесом, який потребує застосування надійних автоматизаційних систем для забезпечення високої ефективності роботи даної сфери.

На сьогоднішній день будуються нові міні-комплекси, здійснюють реконструкцію та розширюють механізовані токи, приймально-очищувальні, сушильні пункти. Забезпечення безперебійного приймання, зберігання без пошкоджень прийняте зерно та підвищити його якість в процесі зберігання – головна мета підприємств елеваторної промисловості.

Вагомий методологічний внесок у дослідження проблем відносно виробництва та реалізації зернових культур і завдань розвитку зернового ринку зробили сучасні вчені В.Г. Андрійчук, В.І. Бойко, Л.В. Забуранна, А.М. Калетнік, І.Г. Кириленко, О.М. Сакавська, В.П. Ситник, О.Г. Шпикуляк, О.М. Шпичак та інші.

Метою дипломної роботи є проведення розгорнутого аналізу кон'єктури світового та вітчизняного ринку зерна та обґрунтування перспектив розвитку зернового сектора України через інвестиційну привабливість проєкту будівництва міні-елеватора.

Основні завдання, які ставилися у процесі дослідження:

- Аналіз тенденцій розвитку світового та вітчизняного ринку зерна;
- Дослідження експортної політики України на ринку зерна та сформулювати стратегію міжнародної торгівлі зерном;
- Дослідження кон'єктури ринку зерна у Запорізькій області;
- Проведення стратегічного аналізу проєкту;
- Оцінка економічної ефективності створення та діяльності підприємства з надання елеваторних послуг у Запорізькій області.

Об'єкт дослідження є економічні відносини між суб'єктами зернового господарства, зокрема структур з виробництва та реалізації зернових культур та надання елеваторних послуг.

Предметом дослідження теоретичні, методологічні аспекти розвитку світового та українського ринку зерна; питання з оцінки та обґрунтування інвестиційної привабливості підприємств з надання елеваторних послуг в Україні та в Запорізькій області.

Під час дослідження застосовувалися такі **методи**: порівняльний метод, статистичний метод дослідження, завдяки якому було проведено аналіз сучасного стану ринку зерна світового, вітчизняного та регіонального.

Інформаційну базу дослідження складають законодавчі та нормативно-правові акти України, статистичні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики і продовольства, інших міністерств і відомств, статистичні матеріали міжнародних організацій в галузі ринку зерна, наукові публікації провідних українських та інших зарубіжних учених.